

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
від «____» _____ 2025 р.
Завідувач кафедри Олександр РЕБРІЙ
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Відтворення українських реалій в англomовних художніх перекладах

Виконавець:

студентка 2 курсу магістратури,
групи АМПЗ-62
Покусай Аліна Сергіївна

Керівник роботи:

Мартинюк Алла Петрівна
доктор філол. наук, професор

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № ____ від «____» _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РЕАЛІЯ ЯК ОБ’ЄКТ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	6
1.1. Художній переклад як вид перекладацької діяльності.....	6
1.2. Основні виклики художнього перекладу з української мови на англійську.....	10
1.3. Поняття реалій та їх класифікація.....	14
1.4. Проблематика відтворення реалій у перекладі	18
1.5. Стан досліджень українсько-англійського перекладу реалій у сучасному перекладознавстві.....	22
Висновки за розділом 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	27
2.1. Фонетико-графічні трансформації.....	27
2.2. Лексичні трансформації.....	28
2.3. Лексико-граматичні трансформації.....	32
2.4. Граматичні трансформації.....	44
Висновки за розділом 2.....	47
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	50
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
SUMMARY	57

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що сучасний етап розвитку українського перекладознавства характеризується зростанням інтересу до проблеми відтворення культурної специфіки тексту при перекладі. Після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, з'явилося багато перекладів українських авторів англійською мовою, і питання адекватного передання українських реалій стало ще більш актуальним. Дослідження способів відтворення цих реалій допомагає не лише краще зрозуміти специфіку українсько-англійського художнього перекладу, але й сприяє розвитку теорії та практики перекладу загалом.

Об'єктом дослідження є англійський художній переклад українських творів, зокрема, відтворення національно-маркованих слів української культури.

Предметом дослідження є стратегії перекладацьких трансформацій, за допомогою яких було перекладено українські реалії в англійських художніх перекладах.

Метою дослідження є виявити та проаналізувати особливості відтворення українських реалій в англійських художніх перекладах, а саме з'ясувати, які перекладацькі трансформації було використано під час перекладу національно-культурних елементів українського тексту та наскільки вони влучні з точки зору збереження специфіки оригіналу.

Завданнями дослідження є:

- розглянути теоретичні засади художнього перекладу як виду перекладацької діяльності;
- визначити основні труднощі перекладу художніх творів з української мови англійською;
- дати визначення поняттю реалії, описати типи реалій;
- розробити узагальнену класифікацію способів, трансформацій українсько-англійського перекладу реалій;

- здійснити перекладознавчий аналіз способів досягнення комунікативної успішності українсько-англійських перекладів реалій на матеріалі творів О. Забужко та С. Жадана;

- узагальнити результати дослідження та зробити висновки щодо ефективності різних стратегій перекладу реалій.

Матеріалом дослідження стали художні твори сучасних українських авторів О. Забужко («Польові дослідження українського сексу», «Музей покинутих секретів») та С. Жадана («Ворошиловград») та їх переклади англійською мовою. Загальний обсяг досліджуваного матеріалу становить 100 прикладів українських реалій.

У ході нашого дослідження було використано наступні **методи**:

- порівняльно-зіставний метод, за допомогою якого здійснювалося зіставлення українських оригінальних текстів з їхніми англійськими перекладами для виявлення типів перекладацьких трансформацій;

- описовий метод для класифікації прикладів українських реалій, а також для більш детального аналізу окремих випадків перекладацьких рішень;

- контекстуальний аналіз, щоби з'ясувати як контекст реалій оригіналу впливає на вибір способу перекладу;

- для узагальнення отриманих результатів частково був застосований кількісний метод, зокрема було проведено підрахунок частоти використання тих чи інших перекладацьких трансформацій.

Наукова новизна дослідження полягає в акценті на сучасному українському художньому дискурсі, у якому з'являються нові реалії, пов'язані з пострадянським досвідом, урбанізацією, новими культурними рухами та суспільними змінами.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у процесі підготовки фахівців з перекладу, зокрема під час викладання дисциплін «Актуальні проблеми теорії та практики перекладу», «Порівняльна стилістика англійської та української мов».

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження оприлюднені у доповіді на VII студентській науковій конференції «Актуальні проблеми теорії, історії та методики навчання перекладу» та у статті «Відтворення українських реалій в англійських художніх перекладах (на матеріалі романів О. Забужко і С. Жадана)», поданій до збірки студентських наукових робіт *In Statu Nascendi*.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них та загальних висновків. Загальний обсяг роботи – 59 сторінок. Бібліографія становить 50 використаних джерел, з яких 15 є англомовними.

РОЗДІЛ 1

РЕАЛІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Художній переклад як вид перекладацької діяльності

Художній переклад – це один з основних видів літературної та перекладацької діяльності, який, як і інші види перекладу, в першу чергу передбачає собою відтворення твору, який було створено однією мовою, іншою [21, с. 150]. Проте його основною відмінністю є той факт, що це саме переклад творів художньої літератури.

Твори художньої літератури можна сміливо вважати культурним надбанням тієї чи іншої нації, адже в ній відображаються специфічний світогляд, система цінностей, унікальний досвід та історичний бекграунд [3, с. 128]. Через це, під час художнього перекладу перекладачі можуть зіткнутися з певними проблемами. Зокрема важливо повністю та адекватно відтворити зміст оригіналу, при цьому враховуючи усі нюанси – як соціокультурні, так і мовні – які притаманні тій чи іншій спільноті [24, ст. 75]. Тобто художній переклад виконує не просто комунікативну функцію, а стає повноцінним інструментом культурного взаємообміну та засобом створення самої культури безпосередньо [34, с. 10].

Багато дослідників підкреслюють, що художній переклад є доволі складним видом перекладацької діяльності. Він поєднує у собі два важливих аспекти. По-перше, це мова. Саме в творах художньої літератури часто зустрічаються вузькоспеціалізовані, архаїчні слова чи діалектизми, за допомогою яких створюється певний колорит [21, с. 150]. По-друге, це стиль. До художнього перекладу входять різні літературні жанри, приміром, це і фольклор, і поезія, і проза. Відповідно, таким чином ми можемо спостерігати поєднання різноманітних стилістичних прийомів і їхню присутність в художніх творах. Це в свою чергу створює унікальну природу кожного окремого твору [25, с. 209]. Отже, під час перекладу художнього твору перекладач фактично

здійснює творче переосмислення оригінального тексту, намагаючись дібрати відповідники, які допоможуть зберегти як мовну, так і стилістичну індивідуальність твору, при цьому також не забувати про те, щоб за підсумком він був зрозумілим для читача іншої мовної культури.

Художній переклад суттєво відрізняється від технічного або наукового перекладу як за цілями, так і за методами реалізації.

Говорячи про науково-технічну літературу, хоча і не можна точно стверджувати, що наукове мислення є універсальним, і деякі дослідження наочно довели на відмінності у деяких аспектах, проте загалом науково-технічні тексти таки демонструють спільні риси. Зокрема вони мають відносно стандартну структуру та термінологію, що робить їх переклад більш передбачуваним і однозначним. Завдяки перекладу фахової літератури стає можливим глибше розуміння наукових підходів у різних культурах та активний міжкультурний обмін знаннями [3, с. 129].

Художня література в свою чергу стовідсотково є оригінальним авторським продуктом, який містить різноманітні художні засоби, несе в собі певний національний та культурний контекст, індивідуальний стиль, світогляд, емоційність власне самого автора, себто несе в собі частину його особистості [25, с. 209]. Така складна природа художніх творів створює простір для діяльності перекладача, адже один і той самий твір можуть відтворити різні перекладачі, а їхні роботи при цьому не будуть однаковими, хоча й водночас можуть вважатися прийнятними з точки зору художньої адекватності [21, с.150].

Тобто, загалом при перекладі наукових текстів основний акцент робиться на точності передавання термінологічних значень та логічної структури матеріалу, то художній переклад прагне передати не лише зміст, а й стилістичні, емоційні та культурні особливості оригіналу. Така відмінність обумовлена тим, що художня література, на відміну від фахових текстів, є культурним та естетичним продуктом, а не просто носієм інформації.

Художній переклад виконує дві основні взаємопов'язані функції, що

визначають його специфіку та значення як окремого виду перекладацької діяльності. В першу чергу, переклад художніх творів відтворює естетично-культурну функцію, що уособлює його основну відмінність від інших видів перекладу. Художній стиль вирізняється поміж інших тим, що він поєднує в собі декілька стилів, містить велику кількість різноманітних мовних засобів, які створюють унікальний емоційний, національно-культурний контекст, передають певною мірою сутність та індивідуальність безпосередньо самого автора [25, с. 209]. Усі зазначені вище параметри створюють свої специфічні проблеми при перекладі: різні культури, різне світосприйняття, відмінні літературні норми та традиції [3, с. 128]. Відповідно, художній текст несе в собі естетичну цінність, яка в свою чергу створює виклики при перекладі, адже інтерпретувати чужий колорит знайомими прийомами, не втративши його при цьому, є не легкою задачею.

По-друге, як і будь-який інший, художній переклад несе в собі інформативну функцію, яка забезпечує передачу змісту оригіналу за допомогою знайомих мовних засобів для іншомовного читача. Таким чином цей вид перекладу допомагає нам здійснювати міжкультурну та міжлітературну комунікацію [20, с. 473].

Завдяки поєднанню цих функцій художній переклад стає складним багаторівневим процесом. Він не обмежується простим перетворенням слів із однієї мови на іншу, а включає аналіз та творчу інтерпретацію змісту і форми.

Також важливо не оминути фігуру самого перекладача при дослідженні особливостей художнього перекладу. Повертаючись до роботи перекладача, то це очевидно, що він не обмежується лише механічною передачею слів та речень, адже як вже було зазначено раніше, переклад художніх текстів допомагає відкривати та вивчати культури та історії один одного [24, с. 75], що в свою чергу стає викликом при відтворенні естетичної складової. Однак, у професійних перекладачів є ще одне важливе завдання, на яке вони мають зважати під час роботи.

Безумовно, перекладачі посідають провідне місце. Хоча й з першого

погляду може здатися, що вони виконують лише роль посередника між мовами та культурами [46, с. 1], проте для них існує ще одна доволі важлива місія при перекладі.

Насправді ж, перекладач художнього твору стає ніби своєрідним співавтором твору, адже він на основі оригінального має де-факто створити новий твір, тобто він інтерпретує думки іншого автора у новій мовній формі [47, с. 7].

Звісно, тут можуть бути відмінні риси. Один фахівець радше тяжіє до максимального збереження стилю автора твору, другий буде фокусуватися на більш зрозумілому передачі змісту, інший братиме до уваги збереження культурної складової. Тим не менш, факт лишається фактом, що кожен перекладач має володіти певними фаховими компетенціями, як от, наприклад, розвинена уява, наявність навичок письменництва, творчий підхід, авторський стиль [3, с. 128]. Тобто, як зазначає професор О. Ребрій професійним перекладачем можна вважати того, хто є «особистістю із сформованим персональним стилем, яка володіє широким арсеналом засобів стильової поведінки, які проявляються залежно від цілей його діяльності та вимог ситуації, що склалася» [26, с. 60].

Однак, слід не забувати й про те, що все ж таки перекладач не створює унікально нову історію, а намагається інтерпретувати ту, яка вже існує. Тому все ж таки, професіонал має виконати свою роботу таким чином, щоб після прочитання твору цитували саме автора цього твору, а не перекладача [3, с. 128]. За Р. Векслером, перекладач має передати авторський задум власними творчими засобами, але при цьому він має лишатися невидимим. Себто читач має відчувати все ж таки авторське, а не перекладацьке «я» [47, с. 8].

У сучасному перекладознавстві дедалі частіше художній переклад розглядається як форма культурної взаємодії, що відбувається на стику різних традицій, світоглядів та колективної пам'яті. Як зазначає Бондарчук О. Ю., «переклад у сучасному мультикультурному просторі перестає бути лише сполучним елементом між культурами і перетворюється на процес постійної

культурної передачі, де зустрічаються та взаємодіють неоднорідні цінності та досвіди» [3, с. 127].

Узагальнюючи, художній переклад постає як складний процес, що охоплює не лише мовну трансформацію, а й інтерпретацію культурних, естетичних та емоційних рівнів тексту. Саме тому перекладач повинен не просто передавати зміст, а й формувати для іншомовного читача максимально наближену до оригіналу, але при цьому зрозумілу для нього історію.

1.2. Основні виклики художнього перекладу з української мови на англійську

Художній переклад є не суто технічним відтворенням тексту іншою мовою, це є певною мірою творчою роботою, у якій перекладач аналізує та опрацьовує дві культури. Англійська та українська мови є доволі різними за своєю сутністю, тому при перекладі цієї мовної пари фахівці мають певні перешкоди.

Перше та найочевидніше – це різниця структурної організації мов. Як зазначає Н. Стирнік, українська мова належить до флективного типу мов, тоді як англійська до аналітичного. Це означає, що основну роль у передачі змісту в українській граматиці віддається системі відмінків, узгодженню частин мови за різними категоріями (число, стан, рід, час) за допомогою закінчень, а в англійській мові це відбувається за допомогою порядку слів в реченні та особливо за допомогою більш розвиненої системи службових елементів [45, с. 150]. Це призводить до того, що те, що в українській може бути виражене лише зміною закінчення, в англійській вимагає цілого додаткового синтаксичного компонента.

Н. Здоровець підкреслює, що українська мова характерна тим, що в ній присутня значна гнучкість стосовно розташування слів у реченні. В українській мові можливо міняти місцями члени речення залежно від логічного наголосу чи стилістичного наміру. Приміром таке речення як «Дитина сидить за робочим

столом» має щонайменше 6 варіантів зміни порядку слів, під час кожного з яких увага буде акцентуватися на чомусь іншому. Тоді як в англійській мові ми маємо чіткий поряд слів: підмет – присудок – другорядні члени речення [12, с. 12–13]. Саме ця різниця часто змушує перекладача не просто перекладати, а фактично перебудовувати синтаксичну архітектуру тексту, аби передати логіку та ритм оригіналу.

Ще однією вагомою відмінністю є відсутність у нашій мові артиклів. Англійська розгортає цілу систему визначеності через *the*, *a/an* або нульовий артикль, тоді як українська передає це за допомогою контексту або лексичного уточнення. Подібна ситуація прослідковується і в питанні дієслівних часів. Українська має три базові часові форми, натомість англійська – цілу систему перфектних і тривалих конструкцій [45, с. 151-152].

Якщо перейти до рівня морфології, хоча деякі дослідження і вказують на те, що граматики обох мов є гнучкою системою, здатною адаптуватися до комунікативних потреб і культурних традицій [41, с. 20]. Проте все ж таки українська демонструє більшу гнучкість у сфері словотвору. Н. А. Лебедева зазначає, що англійська мова тяжіє до словоскладання, наприклад, «*toothpaste*», «*father-in-law*», тоді як українська активніше використовує суфіксальні способи утворення нових слів, зокрема зменшувальні форми. Саме ці словотвірні засоби є особливо виразними у художніх текстах, адже вони формують національний емоційний код мови: дитинко, милесенький, зіронька тощо. Передати їх в англійському перекладі без втрати ніжності або інтимності майже неможливо. Як слушно зауважує дослідниця, хоча деякі зменшувальні форми мають приблизні відповідники («*tummy*», «*daddy*»), українська система пестливих суфіксів набагато розгалуженіша, тому дібрати прямий аналог в англійській дуже складно [16, с. 48-49].

Узагальнюючи, відмінності між українською та англійською мовами проявляються на всіх рівнях. Для перекладача вони стають не лише технічною перешкодою, а й творчим завданням: відшукати рівновагу між структурною точністю та художньою достовірністю.

Однак окрім мовних відмінностей, існує ще й відмінності сприйняття через призму культури. Мова ніколи не функціонує у відриві від культури, і переклад художнього тексту фактично означає перенесення однієї системи культурних смислів в іншу.

Міжкультурна взаємодія завжди супроводжується конфліктом і переоцінкою цінностей. Коли український текст входить в англомовний простір, він стикається з іншими літературними традиціями, історичним досвідом і світоглядом [33, с. 194]. Українська культура поєднує у собі риси як Східної, так і Західної Європи [33, с. 196-197]. Саме це подвійне підпорядкування часто створює непорозуміння під час сприйняття українських текстів англійським читачем.

На відміну від українського культурного типу, що тяжіє до колективізму, емоційності й близьких соціальних контактів, англійська культура характеризується індивідуалізмом, раціональністю та повагою до особистих меж. Одним із ключових понять англійського культурного простору є «*prìvasu*» – «недоторканість приватного життя» [28, с. 88]. Для англійців природним є прагнення до автономії та дотримання дистанції у спілкуванні, тоді як для українців прояв інтересу до життя іншої людини вважається виявом щирості та турботи. Ці культурні установки безпосередньо впливають на мовленнєву поведінку [28, с. 89-90].

Як зазначає Е. Коляда, володіння граматикою чи словником чужої мови саме по собі не гарантує успішної комунікації. Ефективне спілкування вимагає знання культурних особливостей, невербальних сигналів і поведінкових моделей [40, с. 38-39]. У художньому перекладі це означає, що передача культурно маркованих елементів має таке ж значення, як і точний добір слів.

Після розгляду культурних відмінностей між українською та англійською мовами стає очевидним, що перекладач стикається не лише з відмінністю менталітетів, а й із тим, що певні слова взагалі не мають прямих відповідників у мові перекладу. Саме тут виникає феномен неперекладності, який, є одним з найбільших викликів художнього перекладу.

Як зазначає А. Бучумаш, перекладність передбачає можливість усунування перекладацьких проблем між мовами. Учена наголошує, що у випадку зіткнення з «чужою» культурою адресат порівнює її зі своєю, тому неправильне тлумачення культурних елементів призводить до втрати смислу. Неперекладність у свою чергу виникає тоді, коли в мові перекладу бракує еквівалентів, і найчастіше стосується саме лексики, фразеології та образних конструкцій [4, с. 20-22].

Подібну класифікацію подає й С. Баснет, спираючись на відомі ідеї Дж. Катфорда, який розмежовує лінгвістичну та культурну неперекладність. Перша зумовлена відсутністю структурних або синтаксичних відповідників [36, с. 39]. Друга виникає через різницю у світосприйнятті, яка формувалась в конкретній інформаційній бульбашці в власними нормами та порядками.

Саме в таких ситуаціях постає потреба у балансі між буквальністю і адаптацією. Занадто буквальний переклад ризикує виглядати штучно або незрозуміло для іноземного читача, тоді як надмірна адаптація веде до втрати автентичності. Як зазначають фахівці, існують дві основні стратегії перекладача – доместикація (одомашнення) і форенізація (очуження) [9, с. 70]. Все залежить від того на чому фокусується фахівець. Приміром, він буде схилитися до стратегії очуження – максимально намагатиметься зберегти риси першоджерела – в тому випадку, якщо він орієнтується на норми мови оригіналу. Якщо ж навпаки він більше фокусується на мові іноземної аудиторії, то це сприятиме тому, що він докладатиме зусиль аби максимально зрозуміло адаптувати текст під іншомовного читача, тобто намагатиметься одомашнити його [22, с. 133].

У контексті українсько-англійського перекладу проблема неперекладності набуває особливої ваги. Українська мова надзвичайно багата на культурно марковані одиниці. Англійська хоч і має доволі розгалужену лексику, однак не має аналогічних словотвірних ресурсів та культурних смислів. Саме це підтверджує актуальність вибору стратегій одомашнення та очуження під час роботи з текстом, адже перекладач, працюючи з українським

художнім матеріалом, щоразу приймає рішення: пояснити чужу культуру чи дати читачеві можливість зустрітися з нею без посередництва.

Також цікавим моментом є інноваційні граматичні явища в англійській мові, як от, наприклад, використання однини *they* для позначення гендерно-нейтральної особи. В українській мові аналогічної граматичної одиниці не існує, тому перекладач повинен обирати форму відповідно до контексту, не порушуючи логіку висловлення та авторського задуму [45, с. 150]. Такі випадки створюють додаткове навантаження й вимагають високої компетентності перекладача.

1.3. Поняття реалій та їх класифікація

Мова не існує у вакуумі, вона містить в собі історію, спосіб життя, соціальні інститути й цінності спільноти, тобто містить у собі «національно-культурний код» того чи іншого народу. Результатом цього є наявність в будь-якій мові специфічних культурно маркованих слів – реалій [2, с. 46].

Починаючи з другої половини XX століття, переклад став повноцінним предметом лінгвістичних досліджень [14, с. 71]. Уперше такий термін як «реалія» вжив А. Федоров у 1940-х роках. Науковець використовував цей термін для позначення позамовного об'єкту, тобто власне фізичного предмету або явища матеріальної чи духовної спадщини окремої культурної традиції. Сучасні дослідники також наголошують, що реалії мають матеріальне підґрунтя та відображають елементи побуту й культуру конкретного народу, а їхнє функціонування найяскравіше виявляється саме в художніх текстах і медійному дискурсі [7, с. 30]. Однак згодом науковцями було запропоноване окреме поняття – слово-реалія, яке є мовною одиницею, яка цей об'єкт називає. Таким чином у перекладознавчій літературі термін «реалія» закріпився для позначення як культурно специфічних предметів і явищ, так і для слів, що ці предмети, явища називають. Себто ми можемо спостерігати певною мірою двоїстість поняття [5, с. 74; 2, с. 47; 23, с. 271].

Отже, узагальнюючи, реалії – це мовні одиниці, які позначають унікальні явища, поняття, та які несуть у собі чітке культурне та часове забарвлення, адже вони тісно пов'язані з певною спільнотою та окремою часовою епохою, бо швидко реагують та пристосовуються до змін [23, с. 271].

У сучасному перекладознавстві простежується термінологічна різноманітність щодо позначення реалій: поряд із цим терміном активно вживаються «культурно-специфічна лексика», «лакуни», «культурні елементи», «культуреми» тощо [37, с. 12]. Це свідчить про ширший інтерес до відтворення культурних феноменів у перекладі та про необхідність їхнього точного опису як у межах художнього, так і нехудожнього дискурсу.

Ще одним важливим моментом, про який слід загадати, є те, що науковці трактують реалії як різновид безеквівалентної лексики. Тобто це такі лексичні елементи у мові оригіналу, які у мові перекладу не мають стовідсоткових відповідників [1, с. 164].

У перекладознавстві безеквівалентною лексикою вважають одиниці мови-джерела, для яких у мові-перекладу не існує сталого лексичного відповідника на рівні окремого слова чи фраземи. Однак, така ситуація зовсім не означає, що для інтерпретації необхідної одиниці не існує ніяких способів. Навпаки ж, у такому випадку на допомогу приходять різноманітні перекладацькі стратегії чи трансформації. Проблема полягає у тому, що семантика безеквівалентних одиниць не піддається прямому, відтворенню, що, відповідно, створює специфічні труднощі для перекладача і потребує додаткового аналізу та застосування компенсаторних прийомів [1, с. 160].

Безеквівалентність може мати різний характер. О. М. Білоус розрізняє такі чотири види:

- 1) слова-реалії (бракує самого предмета/явища в досвіді іншої культури);
- 2) тимчасово безеквівалентні терміни (соціальні новації, технологічний прогрес, наукові відкриття поширені розповсюджуються світом хаотично, неоднаково);

3) випадкові безеквіваленти (елементи мовної картини світу, які в різних мовах концептуалізуються і категоризуються по-різному);

4) структурні екзотизми (структурно незвичні назви, які не можуть бути передані компактними засобами іншої мови без втрати змісту) [1, с. 166].

Підсумовуючи, ядром реалій є національно-культурна маркованість та безеквівалентність у звичному словниковому зіставленні [5, с. 74; 1, с. 164].

Що стосується класифікації реалій, то це доволі складне питання. У перекладацькій літературі немає єдиної класифікації. Кожен дослідник має власне уявлення про те, за якими критеріями слід упорядковувати реалії. Хтось пропонує більш вузький розподіл реалій (приміром, за сферами вживання: побутові, етнографічні, історичні, природні, ономастичні, алюзійні тощо), а хтось більш розгалужену, відносячи до реалій усі можливі явища, як матеріальні, так і духовні [18, с. 176]. Однак, попри відмінність поглядів, безумовно, типологізація є вкрай важливою для перекладознавства, тому що за допомогою систематизованому розподілу ми маємо змогу також упорядкувати способи відтворення культурно зумовлених елементів [23, с. 271; 30, с. 161-163].

Нижче ми наводимо спробу власної узагальненої класифікації (на прикладах класифікацій інших науковці зробити), яка поєднує тематичний (семантичний), просторовий і хронологічний принципи та структуру реалій. Таким чином ми намагалися уникнути різнорідності підходів і надмірної деталізації.

А) Тематичні (семантичні) групи:

1) географічні, екологічні: природні та антропогенні об'єкти, кліматичні явища, локальна флора або фауна (*Дністер, карпатські полонини, the Everglades, Scottish Highlands*);

2) етнографічні (культура, побут, міфологія):

- побут: їжа, одяг, житло, предмети інтер'єру, ремесла (*гличик, свитка, рушник, cottage pie, kilt, tea cosy*);

- професії, знаряддя, організація праці (*чумак, гончар, lamplighter, blacksmith*);
 - мистецтво, музика, фольклор (*сopilка, вертеп, bagpipes, Morris dance*);
 - міфологія, ритуали, свята: (*мавка, Чорнобог, колядування, Robin Hood, banshee, Beltane*);
 - одиниці міри, гроші (*пуд, карбованець, шаг, guinea, shilling, farthing*);
- 3) соціально-політичні, суспільні: інституції, адміністративний устрій, титули, посади, суспільні процеси (*громада, старшина, borough, Commonwealth, Member of Parliament*);
- 4) історичні: події, утворення, періоди, історизми (*князівство, Січ; Розстріляне Відродження, Tudor period, Victorian era*);
- 5) військові: підрозділи, звання, інституції (*козак, сотник, yeoman, Royal Navy*);
- 6) архітектурні: типи будівель, конструкції, міські реалії (*дерев'яна церква, млин, «хрущовка», cottage, manor house*);
- 7) релігійні: вірування, інституції, свята, символіка (*храм, спас, vestry, parish*);
- 8) ономастичні (власні назви): антропоніми, топоніми, літературні персонажі, назви інституцій, брендів (*Тарас Бульба, Хортиця, Buckingham Palace, Sherlock Holmes*);
- 9) асоціативні, символічні: колористика, зоосимволіка, фразеологічні алюзії (*червоне – любов, пристрасть, журавель – туга за домом, blue – sadness, rose – love*);
- 10) жести, звички, поведінкові норми: культурно марковані формули етикету, звичаєві дії (*потиск руки при знайомстві, зніманні шапки у храмі, small talk, «keep smiling»*) [31, с. 105–106; 18];

В) Просторові:

- 1) в межах однієї мови:

- «свої» реалії, тобто притаманні слова конкретній мові: національні, локальні, мікрореалії (*борщ, вареники, парадички, roast beef, afternoon tea, bairn*);

- «чужі» реалії, тобто запозичення, кальки, транскрипції з інших мов (*сендвіч – sandwich, кросворд – crossword, тост – toast*).

2) в межах двох мов:

- внутрішні: «рідні» для однієї з мов, але «чужі» для другої (*трембіта, козацтво, pub, monarchy*);

- зовнішні: «чужі» для обох мов (*самурай – samurai, фйорд – fjord*) [15, с. 56–59];

С) Хронологічні:

1) історичні: епохальні, застарілі історизми (*колгосп, корогва, князь, workhouse, knight*);

2) сучасні: поточні реалії сьогодення (*Київміськрада, палац Україна, Monobank, Brexit, BBC*) [15, с. 64–65; 30, с. 161–163];

Д) За структурою:

1) одночленні (*вишиванка, бандура, coronation, slave*);

2) багаточленні (*козацька рада, червона рута, royal family, House of Commons*);

3) фразеологізми (*крутити хвостом, дати гарбуза, to kick the bucket, to be over the moon*) [5, с. 75].

Запропонована класифікація, безумовно, не претендує на вичерпність, адже мовна реальність постійно змінюється, а культурні явища набувають нових смислів і контекстів. Водночас вона дозволяє впорядкувати різні типи реалій із точки зору їх функціонування у тексті. Розмежування реалій таким чином забезпечує сприяє більш точнішому вибору адекватних перекладацьких прийомів для їх передачі в англomовному тексті без втрати їхньої специфіки.

1.4. Проблематика відтворення реалій у перекладі

Переклад реалій є однією з найскладніших проблем перекладознавства, адже вимагає не лише мовної, а й культурної компетентності перекладача.

Проблема починається вже на рівні семантики. Реалії, як зазначає Х. Ю. Гаврилюк, зазвичай не мають прямих еквівалентів у мові перекладу, адже в іншій культурі просто не існує того, що вони позначають. Унаслідок цього, їх переклад не є універсальним і вимагає врахування обставин уживання та намірів автора. Тут йдеться радше про пошук «семантико-стилістичного еквівалента», яке має можливість передати не лише сутність, а й національний підтекст слова, ніж про буквальну інтерпретацію [6, с. 23].

Семантична неперекладність реалій виявляється у відсутності у мові перекладу відповідних понять. Наприклад, такі українські слова як «вишиванка», «банюш» не мають прямих англійських аналогів, тому перекладач змушений вдаватися до застосування перекладацьких трансформацій. Проте буквальне перенесення форми може призвести до втрати культурних конотацій. Важливо не лише перекласти значення, але й зберегти культурну точність, адже саме в реаліях закладено етнічний колорит і історичну пам'ять народу [43, с. 20].

Р. П. Зорівчак наголошує, що для адекватного перекладу перекладач має виступати своєрідним етнографом, тобто знати побут, історію та світосприйняття народу, мову якого він перекладає [13, с. 84]. Себто, щоби не виникало розривів у сприйнятті тексту іншомовною аудиторією, перекладач безпосередньо ще до початку робити має впевнитись, що у нього достатній рівень фонових знань стосовно релевантної культури.

Фонові знання дійсно відіграють чималу роль у цьому процесі. Науковці поділяють їх на кілька типів:

- загальнолюдські – сукупність загальних відомостей, які набуває практично кожна людина в процесі соціалізації;
- регіональні – інформація, характерна для конкретної етнічної спільноти, однак мало зрозуміла носіям інших культурних традицій;

- країнознавчі – це знання, якими оперують усі представники конкретного народу;
- соціально-групові – вузькоспеціальні знання, притаманні окремим професійним або соціальним колам [19, с. 124].

Якщо перекладач не володіє достатнім обсягом таких знань, то навіть при правильному доборі слів може спотворити значення оригіналу. Наприклад, переклад історичних або релігійних реалій без урахування контексту може призвести до хибного уявлення про епоху або національний характер.

Процес відтворення реалій вимагає «формуляційних технік» – це креативні прийоми передавання змісту й функцій вихідної одиниці таким чином, щоб у цільовій мові зберіглася її смислова та естетична складова [38, с. 158]. Часто це передбачає комбінування різних прийомів. Вибір техніки залежить від того, чи можна передати реалію без втрати стилістичної та смислової глибини.

Реалії у художньому тексті виконують не лише номінативну, а й стилістичну функцію, створюючи ефект автентичності. Зорівчак підкреслює, що перекладач повинен не просто знати значення реалії, а й відчувати її стилістичну роль – чи вона створює локальний колорит, чи просто слугує стилістичним засобом [13, с. 85].

О. О. Молчко зазначає, що саме правильне відтворення національного та історичного колориту є ознакою адекватного перекладу. Під адекватністю розуміють застосування релевантних мовних засобів задля максимально точного відтворення смислу та форми вихідного тексту [32, с. 135]. Надмірна насиченість національно маркованою лексикою може ускладнити сприйняття тексту, однак водночас її нестача також може знівелювати художню достовірність [17, с. 82]. Перекладач повинен зберігати рівновагу між точністю змісту та художністю форми.

У процесі роботи з реаліями перекладач визначає, які елементи доцільно адаптувати, а які варто було б залишити у первісній формі. Саме ці рішення впливають на те, як читач сприйматиме іншу культуру, і формують уявлення

про народ, мову якого перекладають [43, с. 21].

Перекладач стає таким собі провідником саме між культурами, а не словниками. Саме через його вибір формується образ країни у свідомості іншомовного читача.

Аби фахівець зміг впоратися зі своєю роботою, йому потрібно володіти певними перекладацькими трансформаціями, без яких не можливо здійснити переклад адекватно. Науковиця А. Ф. Гуера виокремлює наступну низку стратегій, які можуть стати у нагоді при вирішенні тих чи інших задач:

1) адаптація: застосовується, коли явище з оригіналу не є знайомим в культурі перекладу, тому перекладач добирає близький за функцією відповідник, одомашнюючи реалію;

2) запозичення: перенесення слова без перекладу;

3) калька: відтворення реалії шляхом дослівного перекладу її компонентів;

4) компенсація: відтворення втрачених смислових відтінків в іншому місці перекладу, якщо їх неможливо відтворити точково;

5) вилучення: елементи, які не суть важливої цінності, опускаються;

6) описовий переклад: реалія пояснюється через її функцію або зовнішні ознаки;

7) еквівалентний переклад: відтворення мовної одиниці усталеним виразом мови цільової аудиторії;

8) додавання: додаються уточнення або пояснювальні компоненти, щоб уникнути непорозуміння;

9) генералізація: використання більш ширших у значенні слів, щоб уникнути плутанини або надмірної деталізації;

10) буквальный переклад: дослівне передавання структури та значення реалії зі збереженням граматичних вимог цільової мови;

11) модуляція: зміна логіки вислову, що дозволяє передати ту ж думку природніше для носія цільової мови;

12) конкретизація: застосування більш точного слова, щоб уникнути нечіткості;

13) підстановка: заміна лінгвістичних засобів невербальними (жест, інтонація) або навпаки;

14) транспозиція: зміна граматичної категорії без втрати змісту;

15) варіація: зміна стилю, соціального або діалектного забарвлення для відтворення загальної тональності чи мовлення персонажа [39, с. 7-12].

1.5. Стан досліджень українсько-англійського перекладу реалій у сучасному перекладознавстві

Як вже зазначалося раніше, вчені наголошують, що реалії становлять одну з найскладніших груп лексики для відтворення, вони вимагають не лише лінгвістичної, а й культурно-когнітивної адаптації [35 с. 112]. У сучасному перекладознавстві важливим є не лише опис загальних підходів до відтворення реалій, але й аналіз їхнього функціонування в конкретних художніх творах. Дослідники наголошують, що навіть попри зростання інтересу до української літератури у світі, значний пласт текстів досі залишається малодослідженим і маловідомим іноземній аудиторії. Українська література вирізняється надзвичайним жанровим і культурним різноманіттям, проте проблеми передачі культурно маркованих елементів усе ще потребують системного вивчення [29, с. 420].

Аналіз перекладу творів української літератури демонструє, що перекладачі зазвичай комбінують декілька стратегій. Так, наприклад, Марія Скрипник, яка є представницею української діаспори в Канаді, успішно працювала з етнографічно насиченими текстами О. Кобилянської, вдало поєднуючи декілька перекладацьких прийомів з метою збереження культурних конотацій першотвору. Аналіз її перекладів демонструє, що стратегія комбінування способів відтворення реалій є найбільш оптимальним, адже використання лише одного призводить до надмірної очуженості тексту. Хоча,

безумовно, також важливо звернути увагу на той факт, що під час перекладу такого типу текстів певних втрат уникнути майже неможливо: частина національного забарвлення все ж зникає, адже текст підлаштовується під іншого читача і, відповідно, інший культурний досвід [29, с. 430].

Окремий напрям становлять дослідження історичних реалій. О. М. Хавкіна наголошує, що адекватний переклад таких одиниць можливий лише за умови збереження їхнього «культурного й історичного забарвлення». Комбінація транслітерації з добором культурного аналогу розглядається як один із найбільш продуктивних прийомів під час відтворення власне українських концептів англійською мовою [35, с. 112].

Дослідження в області проблематика перекладу українських реалій на англійську мову активно розвивається протягом останніх десятиліть у межах українського та зарубіжного перекладознавства. Як вже зазначалося раніше, вчені наголошують, що реалії становлять одну з найскладніших груп лексики для відтворення, вони вимагають не лише лінгвістичної, а й культурно-когнітивної адаптації [35 с. 112]. Проте через розмаїтість української літератури, перед перекладачами досі постають труднощі у питання інтерпретації цього культурного насичення [29, с. 420].

У дослідженнях простежується широке застосування різних прийомів для відтворення культурно-специфічної інформації, що залучаються з метою забезпечення максимальної зрозумілості тексту для іншомовного читача. Серед засобів інтерпретації українських реалій, які зустрічаються найчастіше, є такі: транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, контекстуальний переклад, застосування функціональних замінів [27, с. 156; 29, с. 430]. Унаслідок того, що реалії розглядаються в українській перекладознавчій традиції як важлива складова безеквівалентної лексики, яка містить в собі етнокультурної інформацію [37, с. 3], питання їхнього відтворення є актуальним. Аналіз перекладу творів української літератури демонструє, що перекладачі зазвичай комбінують декілька стратегій. Зокрема до такого способу вдається при перекладах М. Скрипник, тому що поєднання прийомів дає більше

можливостей адекватно провести інтерпретацію [29, с. 230].

Здебільшого дослідження перекладу українських реалій англійською зосереджені на українській класичній літературі, адже вона значною мірою сповнена етнографічних, географічних, соціально-політичних, побутових реалій, притаманних для того часу.

Поміж тим, ще одним значущим тематичним блоком є передача радянської спадщини у перекладі «совєтизмів» – політичних аббревіатур та ідеологічно маркованої лексики. Дослідження демонструють, що явище радянізмів у мові тісно пов'язане з мовною політикою тоталітарного режиму, зокрема масовим ужитком аббревіатур як способу стандартизувати мову та через таку мовну політику встановити ідеологічний контроль. Унаслідок цього когнітивні можливості мовця звужуються [42, с. 32-33].

Сучасні українські автори також задля насичення тексту національно-історичним контекстом описують чимало культурних моментів, однак сучасна література досі залишається недостатньо охопленою увагою науковців. У зв'язку з цим аналіз новітніх англomовних перекладів українських творів є доволі актуальним, тому що саме вони репрезентують нові культурні явища, пов'язані з пострадянським досвідом, актуальними суспільно-політичними подіями, які суттєво відрізняються від традиційного набору реалій у класичній літературі. Відтак вивчення способів їхнього відтворення англійською мовою дозволяє простежити, наскільки ефективно сучасна українська культурна ідентичність стає зрозумілою світовому читачеві.

Таким чином, сучасний стан досліджень свідчить про значний інтерес науковців до відтворення українських реалій англійською мовою, але вказує й на необхідність подальших досліджень, особливо щодо перекладів літератури сучасної, де з'являються нові культурні концепти, пов'язані з пострадянською історією, національною ідентичністю та актуальними суспільними процесами.

Висновки за розділом 1

У першому розділі було з'ясовано теоретичні засади художнього перекладу та визначено місце реалій у структурі художнього тексту. Художній переклад розглядається як вид перекладацької діяльності, що виходить за межі стандартного відтворення інформації і передбачає передачу не лише змістового рівня тексту, а й його емоційної, естетичної, стилістичної та культурної складових. Саме тому він відіграє роль важливого інструмента культурного діалогу. На відміну від науково-технічного перекладу, художній спрямований не лише на точність денотативного змісту, а й на відтворення індивідуального стилю автора, загального емоційного тону та образної системи твору.

Важливим компонентом художньої трансляції виступає творча індивідуальність перекладача. Перекладач не обмежується роллю механічного посередника між мовами: він виконує функцію інтерпретатора і співтворця, який здійснює вибір мовних, стилістичних і культурних рішень, що впливають на характер сприйняття твору читачем іншої культури.

У ході теоретичного аналізу було встановлено, що переклад українських художніх текстів англійською мовою супроводжується значними труднощами. Структурні розбіжності англійської та української мов потребують від перекладача не простого перенесення конструкцій, а цілковитого переструктурування висловлювання зі збереженням його смислових і стилістичних характеристик.

Крім того, існують відмінності культурного характеру. Мова містить у собі національно марковані смисли, що можуть бути незрозумілими іноземному читачу без додаткових пояснень або адаптації. В українській художній традиції значне місце посідають культурні коди, пов'язані з побутом, обрядами, історичними подіями, народною символікою, а також із соціально-психологічними особливостями спілкування. Їх інтерпретація іноземною мовою простір вимагає наявності певних фонових знань про фон культуру.

Однією з найважливіших проблем художнього перекладу визначено явище неперекладності. Неперекладність проявляється особливо гостро у випадках відтворення реалій – культурно маркованих лексичних одиниць, які

позначають явища, притаманні виключно конкретному народові. У художньому тексті реалії виконують не лише номінативну, а й стилістичну та образотворчу функції, формуючи автентичність твору. Саме тому їхня передача є критично важливою для збереження колориту першотвору.

У розділі було систематизовано основні підходи до вивчення реалій як об'єкта перекладу та узагальнено наявні класифікації, що базуються на різних критеріях.

РОЗДІЛ 2

ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Перекладацькі трансформації є ключовим інструментом перекладачів при відтворенні оригінальних текстів іншою мовою, особливо реалій, оскільки саме вони дозволяють компенсувати відсутність прямих відповідників, культурні розбіжності та асиметрію граматичних систем. У межах даного розділу на фактичному матеріалі було проаналізовано низку трансформацій, які застосовують перекладачі.

Умовно всі виявлені трансформації можна згрупувати за чотирма основними типами: фонетико-графічні, лексичні, лексико-граматичні та граматичні. До фонетико-графічних у досліджених прикладах належать переважно прийоми транслітерації. Серед лексичних ми спостерігаємо вживання функціональних еквівалентів, культурних еквівалентів, прямих словникових відповідників та метод калькування. Лексико-граматичні трансформації реалізовані через додавання, генералізацію та вилучення. До граматичних ми відносимо заміну частин мови, синтаксичні перестановки та членування речень.

2.1. Фонетико-графічні трансформації

До фонетико-графічних трансформацій, застосованих в аналізованому перекладі, належить **транслітерація**, тобто передавання іншомовного слова по буквам, що є не найкращим перекладацьким вибором у більшості ситуацій. Наприклад:

«Десять (чи менше?) мільйонів мертвих українських селян — дорівнює *Голодомор*.» [10]

«Ten (Or fewer?) million dead Ukrainian peasants equal *Holodomor*.» [49]

В цьому прикладі згадується страшна подія в історії українського народу,

коли радянська влада навмисно забирала в людей їжу, тим самим штучно створюючи голод і скоюючи геноцид. В українській мові ми маємо сталий термін для позначення цього явища – «Голодомор». Як ми бачимо, перекладач вирішив відтворити його за допомогою транслітерації. Такий варіант зберігає автентичність оригіналу, проте все ж є прикладом очуження, адже для того, аби зрозуміти про що йдеться, в іноземного читача має бути певний багаж фонових знань.

Схожа історія відбувається і з реалією «колгосп» [10]. При роботі з цією реалією фахівець також вдається до прийому транслітерації – «*kolkhoz*» [49]. Термін лишається в оригінальному вигляді, проте конкретно тут без додаткового уточнення з поясненням функції явища навряд середньостатистичний іноземець зрозуміє особливості форми сільськогосподарського устрою часів СРСР, які маються на увазі.

Хоча при відтворенні наступної реалії я вважаю прийом транслітерації цілком прийнятним. В тексті оригіналу йшлося про «ГУЛАГівських в'язнів» [11], що було перекладено дослівно як «*prisoners of the Gulag*» [48]. «ГУЛАГ» перенесено транслітерацією. «*Gulag*» в англійській є вже сталим терміном, отже ця стратегія є доволі адекватною. Тим більше, що тут присутнє збереження історичної точності.

2.2. Лексичні трансформації

До лексичних трансформацій відносимо ті перекладацькі рішення, які не передбачають зміни граматичної структури оригінального речення: вживання функціональних еквівалентів, калькування, прямих відповідників, конкретизації і генералізації в межах заміни слова на слово, а також культурних еквівалентів.

При аналізі прикладів матеріалу дослідження мною було виявлено, що найчастіше перекладачі для зображення українських реалії тяжіють до лексичних трансформацій, зокрема, вживання функціональних еквівалентів. Ця

стратегія надає найбільше засобів для перекладу, особливо у випадку з унікальними культурними моментами, адже в таких випадках рідко існує прямий еквівалент у мові перекладу.

За результатами аналізу, найчастішим перекладацьким рішенням є **функціональний еквівалент**. Це перекладацький прийом, що застосовується до культурно маркованих слів і передбачає добір нейтрального відповідника цільової мови, інколи з уточненням значення; у результаті знімається культурна специфіка або узагальнюється зміст оригінального поняття [44, с. 83]. Сутність цього методу полягає в тому, що перекладач добирає не прямий або варіантний лексичний еквівалент, який можна знайти у словнику, а функціональний аналог, який для іноземного читача створює знайоме в межах його культурного досвіду смислове навантаження.

Зокрема, особливо цікаво може спрацювати добирання функціонального еквівалента при перекладі кримінального жаргону. Наприклад:

«[...] грубо й розв'язно підхоплює з неї зовсім інша жінка, цинічка з явно *приблатньонними*, ніби з "зони" вивезеними манерами [...]» [11]

«[...] a rough, surly voice pipes up from within, a very different woman, cynical, with in-your-face *street-smart* mannerisms picked up “on the inside” somewhere [...]» [48]

В тексті оригіналу автор описує особливу соціально-психологічну характеристику притаманну людині, яка має кримінальний досвід з місць позбавлень волі, так званої «зони» для чого вживає кримінальний жаргон з ознаками суржику, оскільки хоча в українській мові і є жаргонне слово «*блатний*», прикметник «*приблатньонний*» утворюється на основі російського словотвору. Перекладач не вдається до буквальної кальки, а намагається підібрати найкращий у контексті англomовних реалій відповідник. Культурний специфіка все є дещо втрачається, але загалом такий варіант є доволі змістовним. Також при перекладі відбувається заміна стилю з розмовно-зниженого на нейтральний.

«Прибери *пушку*.» [8]

«Put the *piece* away, okay?» [50]

У наведеному вище прикладі «*пушка*» є кримінальним жаргоном на позначення зброї. При відтворенні іноземною перекладач вдався до адаптації шляхом використання належного англомовного функціонального аналога/еквівалента.

В наступній ситуації відповідник повністю згладив стилістичне забарвлення оригіналу:

«[...]Ага, а воду тепер *скомунізує* лисий [...]» [10]

«Aha, I see—the water’s been *appropriated* by the bald weasel; [...]» [49]

Українське «*скомунізувати*» є очевидною алюзією на реалії радянського життя, коли неможливо було прожити не вкравши чогось. Англійське «*appropriate*» має абсолютне нейтральну конотацію. Тому хоч і за сенсом переклад адекватний, проте культурний маркер він не показує.

«[...] мати в *колгоспі* на буряках [...]» [11]

«[...] mother working the beetfields on the *collective farm* [...]» [48]

Колгоспи – форма сільського господарства, що існувало за часів Радянського Союзу, особливістю якого був примусовий характер об’єднання господарств та повна втрата будь якої приватної власності. В цьому випадку реалія «*колгосп*» перекладена як «*collective farm*», що я вважаю доволі гарною опцією. Цей відповідник передає головний зміст – спільну працю селян без будь-якої індивідуальності, тож переклад є вдалим.

Доречним є і наступний переклад:

«[...] вечорами ніхто не світив світла, іно в будинку сільради, [...], засідали до світа *краснопогонники* [...]» [10]

«[...] at night, no one put any lights on, except in the village council building, [...] where *the Reds* sat in their meetings [...] all night long [...]» [49]

Жаргоном «*краснопогонники*» автор описав радянських офіцерів. Переклад через «*the Reds*» є успішним, адже у західній культурі червоний колір міцно асоціюється із комунізмом.

Іншим частотним перекладацьким рішенням є вживання **культурних**

еквівалентів, тобто таких слів, у яких йдеться про приблизне відтворення, коли реалія замінюється культурно співвідносним словом цільової мови [44, с. 82-83]. Однак при перекладі якихось культурних моментів культурні еквіваленти можуть зіграти по-різному. Приміром, в оригіналі був загаданий «Дід Мороз» [11], який при перекладі був замінений для іноземного читача варіантом «*Santa Claus*» [48]. Така стратегія, яка є прикладом цілковитого одомашнення, є, на мою думку, доречною, адже хоча обидва персонажі мають різні культурні конотації, водночас вони за своєю ідеєю ідентичні.

Чого не можна сказати про такий приклад:

«[...] у Чернівцях діти вражені загадковою хворобою, жахливі кадри — палата, повна маленьких дівчаток, [...]. Вжеж, така картинка запам'ятовується надовго: сайєнс фікшин, чистилище для *потерчат*.» [10]

«[...] children in Chernivtsi struck down by a mysterious illness, terrible shots: a hospital room full of little girls [...]. You bet, a picture like that stays with you: science fiction, *banshee* purgatory.» [49]

Дана ситуація є виразним зразком культурної втрати. «*Потерчата*» — душі нехрещених дітей, «*banshee*» — істота ірландського фольклору, яка сповіщає про смерть. Тобто при перекладі замінено український образ іноземним, що спричинило повне зникнення своєрідності оригіналу.

Альтернативною функціональним відповідником є метод **калькування**, який через дослівний переклад намагається передати відтінки значень оригінального тексту.

Так, міфологічний образ «*Чорнобог*» [11], який складається з двох лексем — «*чорний*» та «*бог*», перекладено як «*the black god*» [48]. Такий переклад є типовим прикладом трансформації калькування, адже реалію відтворено дослівно. Такий варіант цілком доступно передає основні характеристики божества. Проте для іноземця такий переклад однаково може бути нерозбірливим, адже все ж таки образ лишається культурно «чужим».

Однак найкраще калькування працює в поєднанні разом з іншими трансформаціями. Як от у прикладах, які ми розглянемо наступними.

Перекладаючи доволі вживаний у побуті зневажливий варіант назви Радянського Союзу – «*Совденія*» [11] як «*Sovietland*» [48], можна відслідкувати не зовсім вдале з точки зору передачі емоційної конотації використання кальки з **адаптацією**: дослівне відтворення + адаптація під притаманну для англійського словотвору назв країн лексему «*land*». «*Land*» є нейтральним словом, тоді як «*Совдепія*» – слово зниженого регістру. Таким чином перекладачу не вдалося зберегти сатиричний настрій реалії оригіналу, хоча все ж таки він зміг залишити її відносно прозорою для сприйняття іноземцем.

Також при інтерпретуванні реалій радянської доби має місце вживання **першого/прямого словникового відповідника**. Наприклад:

«Ми всі — *таборові*.» [11]

«We are all from the *camps*.» [48]

У цьому прикладі перекладач відтворив реалію за допомогою першого/прямого словникового відповідника. Англійське «*camp*» не викликає, в першу чергу, таких асоціацій, які актуалізуються в оригіналі. Тому з мого погляду, у цьому прикладі абсолютно не передано специфіку радянської доби. Для передачі сутності, можна було б додати маленьке уточнення на кшталт «the Soviet camps».

2.3. Лексико-граматичні трансформації

До лексико-граматичних трансформацій відносимо перекладацькі рішення, які передбачають зміну граматичної структури оригінального виразу. Найбільш вживаним (близько чверті проаналізованих прикладів реалій з матеріалів дослідження) є метод **додавання**. Тобто оригінальний текст при перекладі потребує додавання слів задля додаткових уточнень чи пояснень, яких бракує для розуміння іноземному читачеві.

Додавання найчастіше виконує функцію конкретизації, яка полягає у заміні слова з більш ширшим значенням на іншу граматичну структуру, наприклад, словосполучення з більш точним значенням:

«[...] батько в *таборі*, після німецького полону [...]» [11]

«[...] father liberated from a *Nazi POW camp* and off to the *Gulag* [...]» [48]

У наведеному вище прикладі слово «*табір*» у тексті оригіналу є доволі багатозначним, адже табір може бути як концентраційним, так і трудовим, і виправним і т. д. Тому англomовному читачеві такий варіант перекладу як «*camp*» не передав би певний історичний контекст, який український читач все одно вловлює через призму культурного сприйняття. Тому тут перекладач доволі влучно використав прийом конкретизації.

«[...] — ех, братику мій, і побратимство ж наше довбане — все'дно що з одного *табору* корєша [...]» [11]

«[...] yes, my dear brother, and this damned blood-brotherhood of ours, like cellmates from the same *concentration camp* [...]» [48]

Ми можемо спостерігати ще один приклад використання слова «*табір*» в мові оригіналу без додаткової інформації, адже це слово в українській мові є хоч і нейтральною назвою установи, проте таким, що активує багато асоціативних зв'язків. У цьому контексті «*табір*» є алюзією на «примусове братерство», яке може бути притаманним в'язням. Тому англійською перекладачеві знову довелося конкретизувати, що це саме «*concentration*». Таке уточнення є цілком вдалим, тому що «*concentration camp*» має в собі певну емоційність, яка допомагає передати це відчуття безвиході у неволі.

«[...] — вряди-годи нахилився над тобою: легенько, [...], поцілувати [...] соски й знов дбайливо, *по-селянськи неквапно*, [...], вкутати тебе аж під шию...» [11]

«[...] — occasionally he would lean over you gently, [...], in order to kiss your nipples [...], and to carefully, slowly wrap you up to your neck again, *like a peasant tending to his property* [...]» [48]

Оригінал описує певну поведінкову характеристику, яка посиляється на притаманну селянському стилю життя зваженість, спокій, відсутність метушні. Задля зрозумілішого сприйняття, перекладач тяжіє до більш деталізованого опису. Така стратегія не лише передала сутність реалії іноземному читачу, але й

доволі вдало зберегла при цьому колорит образу українського селянина, який розмірено та вдумливо дбає про своє господарство.

У прикладі «вишивані полики» [11] – «*embroidered upper sleeves*» [48] вкрай важко підібрати абсолютний відповідник до специфічного слова «полика», адже воно є діалектизмом до позначення верхньої частини рукава сорочки. Тому перекладач застосовує конкретизацію у вигляді описового перекладу. Слово «*sleeves*» не передає того культурного забарвлення, яке ми можемо спостерігати у прикладі мови оригіналу, проте воно є цілком зрозумілим для іноземного читача.

«Я [...] колись працювала *піонервожатою в піонерському таборі*. Це кілометрів п'ятдесят звідси.» [8]

«I used to be a *camp counselor*. At a *Young Pioneers camp* about fifty kilometers from here.» [50]

У даному випадку йдеться про типове явище в житті кожної дитини в СРСР – про піонерський рух. Тут контекст однозначний і зрозумілий для будь-якого пересічного українця: це конкретна інституція, яка несе в собі й певну ідеологічну ідею. Проте англомовному читачеві це не настільки очевидно. Тому хоч і вираз «*camp counselor*» добре передає ідею вожатого, адже це сталий відповідник, але уточнення, що це саме «*Young Pioneers camp*» додає важливий культурний контекст, пояснюючи, що йдеться про табір, пов'язаний з радянською піонерською організацією.

Крім того, в одному з оригінальних текстів згадується «*дев'ятиэтажка*» [10]. Це типова, впізнавана українська реалія, яка є позначенням загальноприйнятої назви радянського помешкання. Через яскраву культурну специфіку, перекладач вдається до конкретизації шляхом описового перекладу – «*nine-floor apartment towers*» [49]. Це тяжіє до стратегії одомашнення, бо шляхом уточнення функції та зовнішнього вигляду будівлі губиться локальний колорит.

Конкретизація не обов'язково пов'язана з додаванням. Інколи вона відбувається через зміну частини мови. Зокрема, у прикладі «*оркестр грав*

"Козака несуть"» [11] згадується українська народна пісня, яку англійською було адаптовано як «*Cossack farewell*» [48]. Такий переклад допомагає зберегти сенс оригіналу, те що з козаком прощаються. Бо якби назву переклали дослівно «*They are carrying the Cossack*», це б не передало сумного, трагічного настрою твору. Але «*farewell*» є чудовим варіантом для культурної адаптації.

Спостерігається і **генералізація** (приблизно десята частина від усіх прикладів), за якої більш вузькоспеціалізоване поняття чи явище перекладачі відтворюють, використовуючи більш нейтральні відповідники. Інколи генералізація не передбачає зміни граматичної структури, коли одне слово замінюється іншим. Доволі часто при перекладі певних історичних чи застарілих реалій можна відстежити застосування цього прийому. Наприклад:

«[...] і коли ти [...] грів воду мені на купіль у двох здоровенних банях [...]» [11]

«and when you, [...], were boiling water in two huge pots so that I could take a bath [...]» [48]

Банями називається традиційний український кухонний посуд, в той час як англійське «*pot*» позначає будь-яку ємну посудину, що у даному випадку є генералізацією. Це сприяє збереженню зрозумілості, хоча зовсім не передає культурний маркер.

Сюди також можна віднести приклад з «*криївкою*» [10]. Криївкою називали не просто будь-який бункер. Це є специфічна військова споруда, яка була спроектована УПА. Тобто ця реалія у собі має досить сильний національний підтекст, який англійське «*bunker*» [49] не передає взагалі. Це яскравий приклад стратегії одомашнення, яка передає функцію, але зовсім втрачає українську історичність.

Подібна ситуація і з перекладом «*трудодня*». Це одиниця виміру праці в колгоспах, отже це також є доволі специфічною культурною особливістю життя тих часів. А переклад «*workday*» фактично узагальнює значення, спрощуючи його до звичайного робочого дня.

«[...] і прийшли москалі, для яких людей уже не існувало взагалі [...]»

[10]

«[...] and now came *Moscow* that knew no people at all [...]» [49]

У наведеному вище прикладі реалія «москалі» є доволі промовистою в мові оригіналу, адже це не просто назва жителів Росії, це цілий культурний етнонім з виразною негативною, зневажливою, іноді іронічною конотацією. З контексту речення можна зрозуміти, що «*Moscow*» були доволі жорстокими, тому тут можна трохи зчитати негативний настрій. Однак такий переклад є цілковитим одомашненням, який все ж повністю втрачає усю ворожість, яка вкладається українцями в це слово.

Проте частіше генералізація, як і конкретизація, передбачає додавання слів або іншу зміну граматичної структури. Це можна спостерігати у таких прикладах: «*колгосп*» [8] – «*state companies*» [50], «*вимерли в тридцять третьому*» [11] – «*the 1933 Famine*» [48], «*авоська*» [10] – «*shopping bag*» [49].

Ми вже втретє зустрічаємо у текстах реалію «*колгосп*» і в цьому випадку так само ми спостерігаємо застосування абсолютно іншої перекладацької стратегії. Враховуючи історію створення колгоспів, можна зробити висновок, що ця реалія має доволі сильне емоційне забарвлення, зокрема, негативне. Тому такий переклад як «*state companies*», на мою думку, не є успішним, адже він узагальнює колгоспи до поняття будь-якого державного підприємства, що є доволі грубою помилкою.

«[...] що з ними всіма потім сталося, *вимерли в тридцять третьому*? [...]»

«[...] what happened to all of them afterward, did they all really die out in *the 1933 Famine*? [...]»

В оригінальному реченні йдеться про страшну частину історії українського народу – Голодомор 1932-1933 років. Хоч в оригіналі і не вжито загальну прийнятну назву реалії, проте за допомогою доволі промовистої метонімії «в тридцять третьому» українському читачеві контекст однозначно зрозумілий. Англійське «*Famine*» є доволі нейтральним поняттям, яке позначає будь-який голод, коли недостатньо їжі для великої кількості людей. Це

абсолютно не збігається із сутністю Голодомору, адже це штучно влаштований голод, за якого у людей навмисно конфісковували усі продукти харчування. Тому я вважаю цей переклад абсолютно не вдалим, адже він взагалі не передає політичний та культурний настрій поняття.

Хоча у прикладі з «авоською» стратегія узагальнення не є провальною. Авоською називали сітчасті сумки, які були особливо поширені в радянській побутовій культурі. «*Shopping bag*» є класичним прикладом генералізації: колорит оригіналу втрачено, проте за допомогою передачі функції предмету вдалося адаптувати реалію іноземному читачеві.

Також застосування такої трансформації як генералізація можна зустріти і при перекладі жаргонізмів – доволі експресивних, специфічних термінів, до яких часто досить важко підібрати відповідник такого ж рівня емоційного навантаження іноземною мовою. Це сприяє передачі основного сенсу, проте часто не передає певну образність оригіналу. Тому розглянемо декілька наступних прикладів, щоб простежити наскільки вдало спрацювала ця перекладацька стратегія.

«Зрештою, підчепив пальцем *дембельський* портрет Кочі й, потягнувши на себе, відірвав.» [8]

«Eventually, I ran my finger down the wall until I caught a glimpse of Kocha's *army photo*; I ripped it off.» [50]

«Дембель» є частиною військового жаргону, що означає процес демобілізації, себто звільнення зі збройних сил. Відповідно, у цьому реченні «*дембельський портрет*» нагадує про певну пам'ятну подію в житті військового. Тому, на мою думку, генералізоване «*army photo*» хоч і є зрозумілим англomовному читачеві, однак воно повністю втрачає культурну та емоційну складову цієї реалії.

Це ж можемо спостерігати і з перекладом жаргонного слова «зеки» [11]. Воно пов'язане з тюремною культурною радянських таборів, має чітку стилістичну забарвленість та особливо негативну, зневажливу конотацію. Переклад же використовує максимально нейтральний відповідник «*camp*

prisoners» [48]. Таким чином він повністю одомашнює реалію оригіналу і стирає всю культурну специфіку.

«[...] друзі-кияни, *розм'якнувши за чаркою*, згадували, як познайомилися з ним у вісімдесят другому [...]

«[...] my Kyiv friends, all mellow *after a few drinks*, reminisced on how they met him in 1982 [...]

У даній ситуації згадується певна поведінкова характеристика, яка однозначно відсилає українського читача до українських застільних традицій. Особливо промовистим є слово «чарка», яке одразу будує дуже міцні асоціації. У перекладі образ передається нейтральним «*after a few drinks*». З точки зору передачі основної суті, то така заміна є цілком прийнятною, однак з точки зору збереження особливого, національного колориту, даний приклад не можна вважати влучним.

У аналізованому перекладі також має місце додавання тексту задля реалізації функції роз'яснення, що ми простежуємо у відтворенні такої реалії: «зечка-блатнячка» [11] – «*bitch from the prison zone*» [48]. В оригіналі згадується про привілейовану у кримінальному світі жінку через виразний місцевий жаргон. Англійською це було перекладено завдяки відповідному іноземному сленгу «bitch», що допомогло зберегти експресивність, а також пояснювального додавання «*from the prison zone*». Проте, як і в попередньому випадку, стиль мовлення у перекладі підвищується зі зниженого до нейтрального.

В тексті оригіналу також згадуються «хрущовки» [11] – загальноприйнята назва типового для конкретного періоду СРСР виду житла. Англійською перекладач вирішив не просто зкалькувати слово, але й надати пояснення у вигляді описового еквівалента, додатково уточнити особливість – «*Khrushchev communal housing projects*» [48]. Така стратегія допомогла доволі вдало пояснити специфіку реалії, хоча й розмовний характер назви звісно був втрачений.

Зокрема ця стратегія має місце і при перекладі унікальних аббревіатур.

Наприклад: «УНР» [11] – «*the democratic Ukrainian republic*» [48], «ЦК» [11] – «*Communist Party Central Committee*» [48].

Наведені вище аббревіатури є прозорими та знайомими для української аудиторії. Щоправда абсолютно чужими та неочевидними для іноземців. У першому прикладі перекладач додав інформацію за допомогою прикметника «*democratic*». Така стратегія допомогла підкреслити політичний характер держави. У другому прикладі перекладач не лише розшифровує саме скорочення, але й додатково роз'яснює до якої саме установи відноситься «*Центральний Комітет*». За моїм спостереженням, даний переклад максимально вдало передає радянську реалію і залишається зрозумілим для цільової аудиторії.

Також застосування трансформації додавання може допомогти при відтворенні назв установ, які мовою оригіналу мають свої сталі розмовні відповідники. Приміром, до таких можна віднести наступні реалії: «*на Бессарабці*» [10] – «*the Besarabsky Market*» [49], «*Палац*» [10] – «*The Palace Ukraina*» [49], «*на Байковому*» [11] – «*exclusive Baikove cemetery*» [48].

В мові оригіналу подібні скорочені назви є звичайним та зрозумілим явищем, адже в побутовому мовленні людям притаманно спрощувати мову. Зокрема, жоден киянин не потребує додаткового тлумачення, почувши у розмові «*Бессарабка*», «*Палац*» чи «*Байкове*». У першому випадку йдеться про центральний ринок. Якби перекладач обрав стратегію транслітерації, це би абсолютно не допомогло іншомовному читачеві. Саме тому без уточнення за допомогою «*Market*» не можливо адекватно відтворити реалію. Якщо ми говоримо про «*Палац*», то ми знову повертаємося до того, що це є власна назва відомої споруди, яка несе в собі сильний культурний контекст. Як і в попередньому випадку, дана реалія потребує додаткового роз'яснення при перекладі, однієї транслітерації було б замало. Ідентична ситуація і з «*Байковим*». Навряд чи пересічний англієць знається на цвинтарній специфіці України, ще й усвідомлює унікальність конкретно цього кладовища. При перекладі було неможливо не специфікувати власне функцію та культурний

настрій цього місця.

Подібне ми маємо і у випадку з відтворенням унікальних культурних явищ. Зокрема у наступному прикладі:

«[...] пісні були все якісь неколискові, трагічні, одну потім я впізнав, коли її Жданкін [...] заспівав на "*Червоній Руті*" [...]» [10]

«[...] only all her songs were unlullaby-like, tragic—I recognized one of them later, when Zhdankin sang it [...] at the *Chervona Ruta Festival* [...] [49]

Хоча й «*Червона Рута*» є доволі багатозначною назвою, проте з контексту ми розуміємо, що йдеться саме про відомий музичний всеукраїнський фестиваль, який іноземній аудиторії не може бути очевидним, адже фестиваль не був відомий закордоном. Додавання інформації через слово «Festival» також було вкрай необхідним для того, щоби зберегти логіку історії.

Ідентичним випадком є й наступний:

«[...] в абсолютній певності, що зараз почую мамин голос, — я певен, що впізнаю його відразу, хоча пам'ятаю з нього [...] запис на бобіні старенького магнітофону "Весна" ([...] контральто декламує *фінальний монолог Мавки з "Лісової пісні"* [...]» [10]

«[...] absolutely certain that I am about to hear Mom's voice. I'm certain I will know it at once, even though the only thing I can seem to recall is [...] recording on the ancient Vesna recorder's reel. ([...] contralto recites *Mavka's final monologue from Lesia Ukrainka's "Forest Song* [...]» [49]

В тексті оригіналу ми не потребуємо згадки автора твору, адже «*Лісова пісня*» є впізнаваною класикою української літератури. Малоімовірно, що пересічний іноземець має настільки глибокі пізнання українських авторів. Тому вкрай необхідно було додати цю інформацію, аби загалом зробити цей пасаж зрозумілим, адже «*Мавка*» також не дає достатньо контексту того, про що тут йде мова.

Додавання може передбачати й більш суттєві граматичні зміни.

«[...] якраз би й *загетьманувати* над цілою в'язницею [...]» [11]

«[...] to accede to the throne and assume full reign of the prison [...]» [48]

В українському реченні автор утворив okazіоналізм «загетьманувати» - дієслово, утворене від іменника «гетьман». При перекладі цей okazіоналізм доволі важко відтворити з використанням будь-яких лексичних трансформацій, адже англійській мові не притаманне утворення дієслів від історичних титулів. Тому перекладач вдався до заміни частини мови: замість одного дієслова він використовує повноцінну описову пояснювальну конструкцію, яка складається з двох цілісних дієслівних висловів: «*to accede to the throne and assume full reign*». Таким чином зміст оригіналу при перекладі став більш офіційним і втратив емоційний аспект. Проте така стратегія допомагає зберегти структурні норми побудови слів та речень в англійській, роблячи її відповідно доволі зрозумілою для іноземного читача. Це яскравий приклад стратегії одомашнення.

«[...] а судили його, цим разом, усього тільки за *тунеядство* [...]» [11]

«[...] And by way, this time they only charged him with “*willful unemployment*,” [...]» [48]

Українське «*тунеядство*» є русизмом, який відтворює історичний термін доби Радянщини, що мав на увазі так зване «дармоїдство», яке вважалося реальним політичним злочином на той час. В англійській мові відсутній точний, однозначний відповідник. Отож, перекладач вдається до трансформації в іменниково-прикметникову конструкцію «*willful unemployment*». Такий вибір не випадковий, адже так як в українській мові через специфічні словотвірні трансформації (зокрема, за допомогою калькування в даному випадку) є можливість передати унікальні терміни одним словом, в англійській не вийде таким самим чином, бо ця мова потребує більш аналітичних форм задля передачі змісту. У наведеному вище прикладі переклад став більш нейтральним, адже така граматичній перебудова суттєво вплинула на семантичну виразність оригіналу.

З додаванням пов'язана і функціональна заміна, яка полягає в тому, аби замість буквального, дослівного перекладу добирається інший відповідник, який передає ідею оригіналу, проте оформлений відповідно до граматичних

правил мови перекладу. Розглянемо як це працює на практиці в нижче згаданих прикладах:

«[...] то був молодий, [...] купно збитий, як із цільного куска *виллятий шпик*" [...]» [11]

«He was a young man [...] compactly built, a ‘*Hispanic*’ *hewed from a single block of wood*. [...]» [48]

Український текст містить яскраве словосполучення «виллятий шпик». У просторічній лексиці жаргонне «шпик» є відповідником до «шпигуна». Авторський оказіоналізм «виллятий» вжито для підкреслення кремезної статури людини, себто він наче вилитий зі сталі. Англійською цей образ перекладач відтворив за допомогою функціональної заміни: він переклав «шпик» за допомогою варіативного відповідника «*Hispanic*», а «виллятий» передав не просто прикметником, а описовою конструкцією через дієприкметниковий зворот – «*hewed from a single block of wood*». Таким чином перекладач зміг передати зрозумілим культурним аналогом суть жаргону, а граматично зберіг функцію означення для опису зовнішності персонажа.

«[...] жона робила йому дірку в голові, коли натинаяся на офіційних бенкетах виголошувати тоста українською мовою — [...], блазнювато каламбурячи, "здоровенькі-буликаючи", [...]» [11]

«[...] while his wife, [...], would nag him to death if ever he tried to give a toast at official banquets in Ukrainian— [...], playing the jester with his “*howdy-doody*” *wordplays* [...]» [48]

В цьому випадку автор за допомогою оказіональної конструкції «здоровенькі-буликаючи» передає певні українські традиції спілкування у побуті. Проте з контексту чітко зрозуміло, що в даному випадку це подається в іронічній формі, адже герой у творі навмисно блазнює над українською мовою. Англійський переклад відтворює цю гру слів не буквально, а за допомогою функціональної заміни «*howdy-doody wordplays*». Лексично підібрано варіант «*howdy-doody*», який передає цей стереотипний, примітивний настрій оригінальної конотації, а граматично дієприслівниковий зворот в українській

трансформуються в іменникову конструкцію в англійській. По-перше, це дозволило перекладачеві передати комічність ситуації, по-друге, це чудовий приклад адаптації під синтаксичні норми мови перекладу.

«Були тут усі — [...], і Андрюха Майкл Джексон із синіми *церковними банями на грудях* [...]» [8]

«[...] they were all there: [...]; Andiyukha Michael Jackson with the dark-blue *onion-dome churches tattooed on his chest*; [...]» [50]

В даному реченні «*церковні бані на грудях*» є доволі промовистим образом, це чітка алюзія на тюремну культуру, в якій за допомогою характерних татуювань можна дізнатися історію ув'язненого. Через сильний культурний вплив Росії, в Україні людям добре відома ця система, тому український читач одразу схоплює контекст. Для іноземної аудиторії дослівне відтворення не було б зрозумілим. Тому перекладач, по-перше, за допомогою варіативного відповідника іншою метафорою пояснює візуальну складову реалії, і, по-друге, він змінює й граматичну форму оригіналу – з іменникового словосполучення він її перетворює на розлогу атрибутивну конструкцію з додатковим роз'ясненням, яке виражене дієприкметником «*tattooed*», аби було зрозуміло, що мова йде саме про татуювання. На мою думку, дана функціональна заміна є успішною. Реалію хоч і було відтворено дещо інакшими мовними засобами, але тим не менш смислове навантаження своєрідного зеківського жаргону передано достатньо вдало.

Проте є й такі ситуації, коли перекладачі навпаки прибирають певну інформацію, себто застосовують трансформацію **вилучення** (*зустрічається найрідше, близько 5 відсотків випадків*). Так стається, коли в мові перекладу відсутній будь-який адекватний відповідник. Як от у наведеному нижче прикладі:

«[...] чогось вони, мов на підбір, усюди — найтупіші, найзлюбніші бабери, оскаженіло ревні служаки, достоту *сержаннти-хохли* в совєцькій армії [...]» [11]

«[...] for some reason they seem everywhere to be the dumbest, most vicious

hags [...], rabidly faithful lackeys, abundantly *loyal sergeants* in the Soviet army [...]» [48]

У цьому контексті етнонім «*хохли*» має фамільярний, грубий відтінок, є алюзією на реалії радянської армії, де українці піддавалися стереотипізованому ставленню як недолугі та дурнуваті вояки. Перекладач вилучив цей культурний маркер, адже англійська не має точного за емоційним забарвленням відповідника.

«Дарусю, *доцю*, я тут тобі трьохлітрову банку помідорчиків закатала [...]» [10]

«Darynka, *dear*, I've canned some tomatoes for you [...]» [49]

Українській мові притаманні зменшено-пестливі звертання. Вони допомагають додати певної теплоти та турботи у спілкуванні. Англійське «*dear*» звучить природньо мовою перекладу, певною мірою передає ніжність, проте не відтворює зменшувальний підтекст. Як наслідок, образність стає менш виразною.

Схоже маємо і у наступному прикладі. «*Радянська влада*» [8] є відносно розгорнутим поняттям, який перекладач подає за допомогою узагальненого відповідника «*the Soviets*» [50]. Такий переклад є цілком прийнятним у цьому випадку: англomовному читачеві, скоріш за все, поняття «*the Soviets*» хоч і поверхнево, але може бути знайомим, тому це не викликатиме додаткових труднощів при розумінні та сприятиме формуванню відповідних до контексту асоціацій.

2.4. Граматичні трансформації

Мова є цілісним організмом, яка складається зі слів, які у свою чергу пов'язані граматичними нормами. Тому у процесі передачі тексту з однієї мови іншою перекладач має зважати і на граматичну систему мов, що також може вплинути на якість роботи. І тут стають у нагоді граматичні трансформації.

Найчастіше застосовується **заміна частин мови**, за якої певна форма в

українському тексті передається іншою частиною мови в англійському перекладі.

«[...] Боря *виглядав мажористо* [...]» [8]

«[...] Bolik *was hip* [...]» [50]

Прислівник «*мажористо*» є жаргонізмом, що в наведеному реченні використовується для опису зовнішності героя. Англійською його перекладено прикметниковою предикативною конструкцією «*was hip*». Тут ми також можемо відслідкувати типовий випадок конверсії: прислівник в українському реченні перетворився на прикметникову форму в англійській. Це сталося тому, що в мові перекладу прикметникова предикативна конструкція є більш органічною. Але й заміна частин мови сприяла і зміщенні акценту в змісті: «*виглядав мажористо*» має настрій певної стилістичної оцінки і способу дії, «*was hip*» акцентує увагу здебільшого на стані.

«[...] ще коли *був піонером* [...]» [8]

«[...] *In my Communist Youth League days* [...]» [50]

Українське речення містить предикативну конструкцію «*був піонером*», яка при перекладі була трансформована в іменниково-прийменникову конструкцію «*in ... days*». Таким чином складений іменний присудок змінюється на обставину часу. Перекладач вдається до такого типу трансформації через те, що англійська тяжіє до позначення часу за допомогою компактних конструкцій, тоді як в українській це відбувається за допомогою дієслова-зв'язки «бути». Така стратегія є доволі вдалою з точки зору збереження змісту. Однак водночас змінено акценти: якщо в оригінальному тексті в центрі уваги особистісний досвід, то в тексті перекладу основний фокус йде на власне часовий проміжок.

«[...] і на тому нація, котра подарувала людству Сковороду, [...], цілком *по-сковородинівському* *стоїчно* і *вспокоювалася* [...]» [10]

«[...] a conclusion that prompts our nation, which had given the world the great philosopher Skovoroda, to settle back, [...], into its very *Skovorodian stoicism* [...]» [49]

В українському тексті ми бачимо прикметниково-прислівникову конструкцію, яка англійською перекладена як прикметниково-іменникова конструкція. Такий варіант обумовлений тим, що англійській більш властиві номінативні конструкції, ніж прислівникові обставини. Граматична трансформація в даному випадку знову змінює фокус: із нейтральної характеристики поведінки на абстрактну якість.

Також відслідковується декілька ситуацій із застосуванням **синтаксичної перестановки**, яка полягає у зміні порядку слів або синтаксичних компонентів під час перекладу, аби зберегти зміст оригіналу, але водночас адаптувати форму нормам мови перекладу.

«[...] та скільки нас узагалі є, тої нещасної, [...] *інтелігенції вкраїнської* [...]» [11]

«[...] how much of that *Ukrainian intelligentsia* is there among us anyway [...]» [48]

В українському реченні такий порядок слів – іменник і далі прикметник – слугує для посилення певної поетичної стилістики, яка досягається часто саме такою послідовністю, адже це одразу додає більшої виразності, художності, образності тексту. В англійському реченні ж є сталий порядок слів: спочатку прикметник, потім іменник. Тому перекладач вдається до синтаксичної перестановки – «*Ukrainian intelligentsia*». В даній ситуації не є доцільним варіант калькування «*intelligentsia Ukrainian*». З точки зору граматики англійської мови це абсолютно неправильний, штучний варіант. Тому така синтаксична зміна сприяє відтворенню більш питомими конструкціями, хоча й стирає стилістичну піднесеність оригінального тексту.

«Водій [...] продовжив гіркий шлях до *рідних териконів*.» [8]

«[...] the driver [...] set off on the ill-fated road back to his *beloved mining town in the Donbass region*.» [50]

В оригіналі основним образом є словосполучення «*рідні терикони*». Англійською перекладач вирішив відтворити його синтаксично більш розгорнутим словосполученням «*his beloved mining town in the Donbass region*».

Це є прикладом синтаксичної перебудови, за якої конкретний термін «терикон» трансформовано в більш уточнюючу конструкцію. Дослівне «*spoil tip*» не передає того особливого контексту українського тексту, в якому «терикон» не просто є терміном гірничої справи, а є яскравою алюзією на ландшафтні особливості Донбаської місцевості, які навіюють теплі спогади про дім персонажу твору. Тому такий змістовний описовий зворот допомагає трохи розширити основний сенс для англомовної аудиторії.

Наостанок, серед граматичних трансформацій також зустрічається **членування речень**. Це дає змогу передати зміст оригіналу більш компактними пасажами.

«Я, [...] колись працювала *піонервожатою в піонерському таборі*. Це кілометрів п'ятдесят звідси.» [8]

«I used to be a *camp counselor. At a Young Pioneers camp* about fifty kilometers from here.» [50]

Український текст має одну цілісну, проте компакту іменникову конструкцію. При перекладі вона була розділена на два окремих речення «*[...] a camp counselor*» та «*At a Young Pioneers camp [...]*», тобто це класичний приклад такої трансформації як членування речення. Причиною застосування такої перекладацької стратегії є різна синтаксична система українського та англійського речення. Для української мови є доволі звичним явищем розгорнуті іменникові конструкції з уточненнями, тоді як для англійської мови це не є типовим. Тому якби ця синтаксична конструкція була збережена при перекладі, це виглядало доволі громіздко та неорганічно. Як наслідок, членування допомагає зробити текст легшим для сприйняття, адже маленькі, але логічні синтаксичні пасажі уможливають розуміння. При цьому зміст не спотворено, адже основні реалії радянської молоді шляхом лексичних трансформацій відтворено. Граматична трансформація лише дещо видозмінила стилістику: українське речення через цілісність більш органічно передає контекст, тоді як англійське через розподіл виглядає більш роз'яснювальним та чітко передає «що» і «як».

Висновки за розділом 2

У другому розділі було розглянуто, яким чином українські реалії відтворюються в англomовному художньому перекладі та які перекладацькі рішення переважають у роботі з ними. Аналіз прикладів дав можливість простежити, які способи адаптації виявляються найефективнішими, а в яких ситуаціях перекладачі стикаються з труднощами, пов'язаними з культурною специфікою

Фонетико-графічні трансформації, що здебільшого проявлялися у вигляді транслітерації, були застосовані там, де реалія вже стала впізнаваною за межами українського контексту або має статус усталеного поняття. Такий прийом дозволяє залишити культурну форму незмінною, проте водночас вимагає від читача певних фон досвіду, без якого зміст може бути трактований поверхово. У деяких випадках відсутність додаткового коментаря ускладнює сприйняття, що демонструє обмеженість такого підходу.

Найбільшою групою виявилися лексичні трансформації. Найчастіше перекладачі вдавалися до функціональних аналогів, які допомагають зробити реалію зрозумілою іншомовному читачеві, проте іноді “згладжують” стилістичні відтінки або й зовсім нівелюють культурне забарвлення. Культурні відповідники теж вживаються доволі активно, але не завжди спрацьовують через різні культурні коди. Калькування дає змогу зберегти внутрішню форму слова, однак інколи створює ризик семантичної нечіткості без пояснення в тексті.

Лексико-граматичні трансформації виявилися особливо корисними там, де потрібно додатково пояснити контекст або деталізувати значення. Найпомітнішою в цій групі стала трансформація додавання, яка компенсувала відсутність фонових знань у цільовій аудиторії. Конкретизація дозволяла передати важливі соціальні й історичні нюанси, тоді як генералізація, навпаки, робила реалію більш універсальною, але позбавляла національного колориту.

Вилучення зустрічалося значно рідше і застосовувалося тоді, коли адекватного відповідника дібрати було складно, або ж культурна специфіка не мала принципового значення для сюжету.

Граматичні трансформації були зумовлені різницею між синтаксичними системами української та англійської мов. Заміна частин мови, синтаксичні перестановки та розчленування речень робили переклад більш природним і легким для сприйняття, хоча подекуди зміщували прагматичні акценти оригіналу.

Загалом, отримані результати показали, що перекладачі комбінують різні стратегії, аби збалансувати збереження культурних особливостей та зрозумілість тексту для читача. Водночас найбільші труднощі виникають при передачі жаргонізмів, алюзій, історично забарвлених лексем і зниженої стилістики, оскільки саме вони несуть максимальне культурне навантаження.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження було спрямоване на комплексне вивчення проблеми відтворення українських реалій у художньому перекладі англійською мовою та на визначення ефективних стратегій, які забезпечують збереження конотації вихідного твору. Узагальнення опрацьованих джерел доводить, що питання перекладу реалій активно розробляється як в українському, так і в зарубіжному перекладознавстві. Водночас аналіз сучасних досліджень демонструє суттєву тематичну прогалину: увага науковців переважно зосереджена на творах класичного або радянського періоду, тоді як переклади сучасної української літератури, яка відображає нові суспільно-культурні реалії, у науковому дискурсі розглянуті значно меншою мірою. Саме тому дане дослідження спрямоване на актуалізацію новітнього українського художнього матеріалу як важливого об'єкта вивчення.

Наукова проблема, яку було поставлено в роботі, полягала у визначенні таких перекладацьких підходів до відтворення реалій, які забезпечують одночасне збереження національного забарвлення та комунікативну успішність перекладу у сприйнятті іншомовною аудиторією. Для її вирішення застосовано системний методичний підхід: лінгвокультурологічний та зіставний аналіз, компонентний і функціонально-стилістичний аналіз, а також кількісну оцінку перекладацьких трансформацій. На відміну від попередніх підходів, у роботі запропоновано не лише опис окремих технік, а їх структурування в межах єдиної узагальненої моделі відтворення українських реалій англійською мовою.

Практичний аналіз на матеріалі творів О. Забужко та С. Жадана дав змогу оцінити ефективність перекладацьких рішень у реальних комунікативних умовах. У порівнянні з відомими розв'язаннями встановлено, що сучасні перекладачі послідовно відходять від одноманітного застосування стратегії доместикації, притаманної перекладам радянської доби, та намагаються зберегти культурну ідентичність тексту. Натомість робота виявила, що поєднання стратегій очуження й одомашнення є найбільш результативним

шляхом забезпечення рівноваги між автентичністю та зрозумілістю.

Узагальнення результатів дозволило надати аргументовані відповіді на всі поставлені завдання:

- теоретично обґрунтовано природу художнього перекладу та його культурну функцію;
- визначено системні мовні й культурні бар'єри українсько-англійської перекладацької взаємодії;
- окреслено поняття реалій, їхню роль у формуванні національного колориту та комунікативної потужності тексту;
- створено власну узагальнену класифікацію способів перекладу реалій;
- на основі аналізу перекладів вибудовано практичні висновки про ефективність застосування конкретних трансформацій;
- сформульовано критерії оцінювання перекладацьких рішень з точки зору збереження культурної ідентичності України.

Перспективи розвитку порушеної теми пов'язані із:

- розширенням корпусу сучасних творів для зіставного аналізу;
- упровадженням практичних досліджень того, як читач сприймає реалії в інтерпретації іноземною мовою;
- розробкою цифрових інструментів підтримки перекладача при роботі з безеквівалентною лексикою;
- подальшим вивченням впливу перекладацьких стратегій на формування образу України у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу : навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
2. Болдирєва А. Є. Реалії в оригіналі та перекладі. *Записки з романо-германської філології*. Вип. 1(44). 2020. С. 45-53.
3. Бондарчук О. Ю., Лисецька Н. Г., Пасик Л. А. Переклад як трансфер культури (художній, науково-технічний та медіа-дискурс). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2021. Вип. 12(80). С. 126-130.
4. Бучумаш А., Дерік І. Проблема неперекладності, шляхи її подолання у перекладі. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*. 2022. Вип. 35. С. 18-30.
5. Гавриленко А. В., Кобякова І. К. Мовні реалії та проблеми перекладу. *Філологічні трактати*. 2011. Вип. 3, т. 3. С. 74-78.
6. Гаврилюк Х. Ю. Переклади «Енеїди» Івана Котляревського: інтерпретація національної та світової міфології: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Одеса, 2014. 319 с.
7. Гордієнко П. М., Коваленко Л. А. Особливості відтворення реалій в художньому перекладі (на матеріалі романів Софі Кінселли). *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства*. 2021. Вип. 21. С. 30-35.
8. Жадан С. *Ворошиловград*. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 320 с.
9. Жулавська О. О. Стратегії одомашнення і очуження в англо-українському перекладі синестезійних метафор (на матеріалі художнього тексту). *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2019. Vol. VII(62), Issue 211. С. 70-74.
10. Забужко О. *Музей покинутих секретів*. Київ : Комора, 2015. 832 с.
11. Забужко О. *Польові дослідження з українського сексу*. Київ : Комора,

2015. 120 с.

12. Здоровець Н. Синтаксична структура мови: аналіз різних мовних систем (українська, англійська, кримськотатарська). *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 4 (9). С. 10-18.

13. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англومовних перекладів української прози). Львів : Видавництво при Львівському університеті, 1989. 216 с.

14. Іванілова В. О. Реалії в художньому тексті: перекласти не можна опустити. *Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах*. 2018. Вип. 35-36. С. 70-80.

15. Колпакова Є. С., Гнедкова О. Г. Особливості класифікацій слів-реалій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74), № 6. С. 107-114.

16. Лебедева Н. А., Бевзо Г. А., Малінська Г. Д. Порівняльна лексикологія української та англійської мов. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72), № 2, ч. 2. С. 45–51.

17. Молчко О. О. Художнє порівняння як категорія перекладознавства (на матеріалі української та англійської мов): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Львів, 2015. 257 с.

18. Мукатаєва Я. В. Слова-реалії як вид безеквівалентної лексики та їх класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. № 55. С. 174-177.

19. Муха О. В., Мартинюк А. П. Англо-український переклад антономазії (на матеріалі художніх текстів). *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства*. 2021. Вип. 21. С. 121-126.

20. Нідзельська Ю. М. Базові особливості художнього перекладу як одного з важливих різновидів перекладу у сучасній лінгвістичній науці. *Science*

and Research in the Modern World. Toronto : Perfect Publishing, 2023. С. 471–477.

21. Новікова Т. В. Художній переклад і порівняльне літературознавство: точки дотику. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2014. Вип. 10, т. 2. С. 150-153.

22. Одінцева А. Д., Івахненко А. О. Передача побутових реалій в українських перекладах оповідань про Шерлока Холмса. *In statu nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства : збірник студентських статей*. 2021. Вип. 21. С. 132-137.

23. Подорожна К. Ю. Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2014. Вип. 2(74). С. 271-275.

24. Пузирко С. Художній переклад як крос-культурна комунікація. *Українські культурологічні студії*. 2023. № 1(12). С. 75-78.

25. Пушик Н. В. Особливості перекладу художніх творів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. № 54. С. 208-211.

26. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.

27. Рейда О. А., Цвид-Гром О. П., Івлєва К. С. Переклад українських та британських реалій у поетичних текстах (лінгвокогнітивний аспект). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 38, т. 3. С. 154-156.

28. Сергієнко К. П. Лінгвокомунікативні цінності української та англійської культури. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Філологічні науки»*. 2016. Вип. 248. С. 87-93.

29. Стоянова Т., Шевченко А. Особливості перекладу україномовного культурно-специфічного тексту англійською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 419-434.

30. Ткаченко М. І. Класифікація лінгвокультурних реалій у перекладі.

Перекладацькі інновації : матеріали XIV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Суми, 22 листопада 2024 р.). Суми, 2024. С. 160-164.

31. Ткачук Т. І. Realia types and strategies of their translation in frames of cultural translation. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2017. № 30, Т. 2. С. 105-107.

32. Ткачук Т. І. Перекладацькі адаптивні стратегії у сучасній транслятології як механізм адекватної передачі комунікативно-прагматичного значення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2016. № 24, т. 2. С. 135–137.

33. Тьопенко Ю. Міжкультурний діалог як чинник рецепції української літератури у Великій Британії й в англomовному світі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць*. 2015. Вип. 32. С. 189–201.

34. Фоміна Л. В. Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад» / Упоряд.: Л. В. Фоміна. Дніпро: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2015. 164 с.

35. Хавкіна О. М., Корінь К. І. Відтворення українських історичних реалій англійською мовою (на матеріалі «Історії України» О. Субтельного). *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 14, т. 2. С. 107-112.

36. Bassnett S. *Translation Studies*. 3rd ed. London; New York : Routledge, 2002. 176 p.

37. Borysenko N., Slavova L., Kodubovska O., Matushevskа N. Culture-specific items in the source and target literary texts: Classification of translation strategies. *Forum for Linguistic Studies*. 2024. Vol. 6, № 1. P. 1-14.

38. Callejas Toro A. M. Realia, style and the effects of translation in literary texts: a case study of Cien Años de Soledad and its English and French translations : doctoral dissertation. Dresden, 2020. 277 p.

39. Guerra A.F. Translating culture: problems, strategies and practical realities *Croatia Science Journal of Literature, Culture and Literary Translation. Art and*

Subversion. 2012. Vol. 5. P. 1-27.

40. Koliada E., Kalynovska I. Cross-cultural differences between Americans and Ukrainians. *Research Trends in Modern Linguistics and Literature*. 2020. Vol. 3. P. 28-39.

41. Kovtun O. Evaluative grammar and non-standard comparatives: A cross-linguistic analysis of Ukrainian and English languages. *Languages*. Vol. 10 (8). URL: <https://doi.org/10.3390/languages10080191> (дата звернення 02.09.2025)

42. Malaiko S. Totalitarian realia: Abbreviation-based sovietisms and the methodology of their recreation in English translations of Ukrainian literature. *Vertimo studijos*. 2024. Vol. 17. P. 30-50.

43. Mamadaliev A. The problems of realia in literary translation. *World Bulletin of Social Sciences*. 2023. Vol. 29. P. 20-25.

44. Newmark P. A Textbook of translation. London : Prentice Hall, 1988. 306 p.

45. Styrnik N. S. Innovations in English grammar and vocabulary: the challenges of translation into Ukrainian. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах : матеріали XI Міжнародної наукової конференції (Дніпро, 20-21 квітня, 2023 р.)*. Дніпро : Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2023. С. 150-153.

46. Sun Y. Literary translation and communication. *Frontiers in Communication*. 2022. Vol. 7. P. 1-9

47. Wechsler R. *Performing without a stage: The art of literary translation*. Hartford : Catbird Press, 1998. 320 p.

48. Zabuzhko O. *Fieldwork in Ukrainian sex*. Translated by Halyna Hryn. Seattle : AmazonCrossing, 2011. 168 p.

49. Zabuzhko O. *The Museum of abandoned secrets*. Translated from Ukrainian by Nina Shevchuk-Murray. Seattle : AmazonCrossing, 2012. 756 p.

50. Zhadan S. *Voroshilovgrad*. Translated from Ukrainian by Reilly Costigan-Humes and Isaac Wheeler. Dallas : Deep Vellum Publishing, 2016. 445 p.

SUMMARY

The Master's Thesis titled «Reproducing Ukrainian realia in English literary translations (based on novels by O. Zabuzhko and S. Zhadan)» focuses on the issue of translating culture-specific elements in contemporary Ukrainian literature into English, which has become particularly relevant in the context of increased international interest in Ukrainian culture after 2014 and especially following the full-scale invasion of Ukraine in 2022. The research addresses the problem of rendering nationally marked lexical words, realia, while preserving their cultural identity in translation, which is essential for strengthening intercultural communication between Ukraine and the English-speaking world.

The purpose of the study is to identify and analyze translation strategies used for rendering Ukrainian realia in English translations of modern literary works. To achieve this purpose, the thesis examines the theoretical foundations of literary translation, determines the linguistic and cultural challenges of Ukrainian–English translation, defines the concept and typology of realia, proposes a generalized classification of translation transformations, and conducts a case study analysis based on English translations of modern Ukrainian writers.

The study employs comparative analysis, descriptive method, contextual interpretation, and partially quantitative analysis to identify the frequency and functional distribution of applied translation strategies.

The scientific novelty of the research lies in the focus on the contemporary Ukrainian literary discourse, which introduces new realia shaped by post-Soviet transformation, urbanisation, cultural developments, and recent socio-political events. The theoretical significance of the study is determined by its contribution to the further development of translation studies through the systematisation of realia. The practical value of the obtained results consists in the possibility of using them in translator training courses and in improving the methodological support of teaching translation disciplines.

The thesis concludes that the translation of realia in modern Ukrainian

literature requires a balanced combination of domestication and foreignisation strategies, translation transformations, enabling translators to maintain both semantic accuracy and cultural authenticity.

The research findings have been presented at the VII student scientific conference "Current problems of the theory, history and methodology of translation teaching" and in the article "Reproduction of Ukrainian realities in English literary translations (based on the novels of O. Zabuzhko and S. Zhadan)", submitted to the collection of student scientific works *In Statu Nascendi*.